

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA
O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**AL – XORAZMIY NOMIDAGI URGANCH DAVLAT
UNIVERSITETI TURIZM VA IQTISODIYOT
FAKULTETI**

202- turizm guruh talabasi

Baxtiyoro va Mexrinisoning

õTurizmõ fanidan

REFERATI

Mavzu: Aktiv va Passiv turizm turlarni xususiyatlar

.

Topshirdi:

BAXTIYOROVA M.

Tekshirdi:

RO'ZMETOV B.

Urganch 2016

REJA:

Kirish

Asosiy qism

I bob .Aktiv (fool) va Pasiv (nofool) turizm xaqida tushuncha.

1.1 Aktiv (fool) turizm.

1.2 Pasiv (nofool) turizm.

II bob Aktiv (fool) va Pasiv (nofool) turizm ko'rinishlar

2.1 Aktiv (fool) turizm ko'rinishlar

2.2 Pasiv (nofool) turizm ko'rinishlar

Xulosa.

Foydalanilgan adabiyotlar.

Kirish

O'zbekistonda mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq xizmatlar ko'rsatish sohasidagi turizm xizmatlari zamonaviy xizmat turlari sifatida talqin qilinib, unga e'tibor davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Soha rivoji uchun zaruriy tashkiliy-huquqiy mexanizmlar vujudga keltirilib, hukumat tomonidan tegishli me'oryoriy hujjatlar qabul qilindi . Bu yo'nalishdagi ishlar hozir ham davom etayotgani fikrimizning isbotidir. Shu tufayli «Jahon sayohat va turizm kengashi» (WTTC) ning ko'rsatkichi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi 2013- yilda turizm sohasida eng tez rivojlanayotgan beshta mamlakatlar qatoriga qo'shildi ¹.

Bugungi kunda turizm sohasi mamlakatlar va mintaqalar iqtisodiyotini rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etishini va u XXI asr jahon xo'jaligining ustuvor tarmoqlaridan biri ekanligini alohida ta'kidlash lozim .

O'zbekiston zamonaviy turizm industriyasini rivojlantirish uchun barcha zarur manbalarga ega. Buyuk Ipak yo'li ustida joylashgan Vatanimiz qulay tabiiy-iqlim sharoitlariga, boy tarixiy, madaniy merosga va ayni paytda ham ichki, ham xalqaro turizmni rivojlantirish uchun yuqori salohiyatga ega.

Mamlakatni modernizatsiyalash bosqichida turizm va mehmondo'stlik industriyasi sohasidagi yechimini kutib turgan masalalar qatorida, turizm industriyasi mehnat bozorida ishlovchi xodimlarga qo'yiladigan malakaviy talablarga javob bera oladigan kadrlarni tayyorlash dolzarb masala bo'lib turibdi. Shularni hisobga olib, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan «Samarqand iqtisodiyot va servis institutini tashkil etish to'g'risida» gi qaroriga asosan Samarqand iqtisodiyot va servis institutida turizmning ustuvor yo'nalishlari bo'yicha yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash belgilandi. Hozirgi paytda ushbu o'quv dargohida «Turizm (faoliyat yo'nalishlari bo'yicha)», «Mehmonxona xo'jaligini tashkil etish va boshqarish», «Turizm (faoliyat turlari bo'yicha)», «Turizm va mehmonxona xo'jaligi servisi», «Marketing (turizm)», «Menejment (turizm)», «Turizm marketingi», «Turizm menejmenti», «Turizm

operatorlik xizmatini tashkillashtirish», «Servis (turizm va mehmonxona xo'jaligi)» ta'lim yo'nalishlari bo'yicha kadrlar tayyorlanmoqda. Bu borada turizm sohasidagi oliy o'quv yurtlari, Davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturidagi ixtisoslik fanlar blokida turgan «Turizm asoslari» fani ham muhim ahamiyatga ega.

Ushbu darslik turizm yo'nalishida o'qiyotgan talabalar uchun jiddiy chegaralanishlar, fan haqida aniq tushunchaga ega bo'lishni va uning mohiyatini tushuna olish darajasida qo'l keladi. Shuning uchun ham ushbu darslik birinchi navbatda, fanni anglab olish mezonini talab qilsa, ikkinchi navbatda esa talabalarining o'zlarining yo'nalishidagi qiziqishlari, fanga yanada mas'uliyat bilan yondashishni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi.

Shuni ham ta'kidlab o'tish joizki, fan bo'yicha hozirda lotin alifbosida darslik va o'quv qo'llanmalarining yetishmasligini hisobga olgan holda va turizm ta'limi yo'nalishlari bo'yicha Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Respublikada tayanch oliy dargoh bo'lganligi tufayli, mualliflar tomonidan tayyorlangan ushbu darslik turizm asoslarini o'qitishda boshqa oliy o'quv yurtlari va turizm kollejlari talabalariga yaqindan yordam beradi degan fikrdamiz.

Aktiv (fool) va Pasiv (nofool) turizm xaqida tushuncha.

Aktiv (fool) turizm

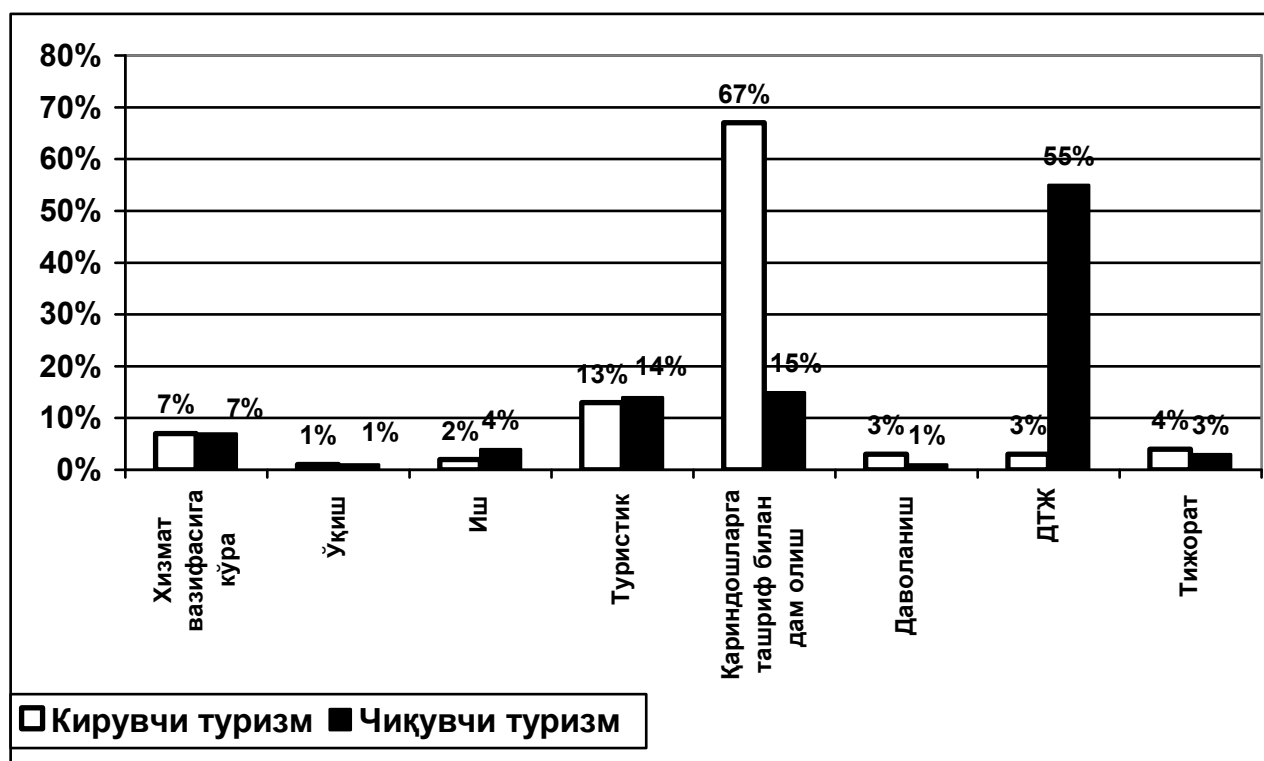
Turizmning aktiv va passiv turlarga bo'linishining asosiy mazmuni, odamlarning turizm jarayonida harakatlanishi va mijozlarning turlarini aniqlash bilan belgilanadi.

Katta jismoniy kuch talab qilinadigan va hamma turistlar qatlamiga ham to'g'ri keladigan turizmning *aktiv turlariga* o' dam olish va sayohat, vaqti chog'lik, sport kabilar kiradi. Aktiv turizmga har xil sarguzashtli sayohatlarni ham kiritish mumkin: sarguzashtli turizm (adventure tour), ekzotik joylarga, vulqonlarga, orollarga, sharsharalarga va shu kabi joylarga borishga aytiladi. Odatda bu ekzotik va ekologik jihatdan toza tabiiy hududlar, g'arb sayohatlari, noan'anaviy transport vositalari bilan bog'liq bo'lgan, biror-bir qolipga tushmagan turizmdir. Ba'zi holatlarda bu xildagi turizm jiddiy jismoniy zo'riqishlar (t m tour) bilan bog'liq bo'ladi. Turistdan mustahkam sog'liq va dovyuraklik talab qilinadi. Masalan, Koloradaning toshqin daryolarida qayiqlarda sayr qilish, Shimoldagi mamalakatlarda itlar tortadigan chanalarda va tog'chang'i kurortlaridagi dam olish va boshqalar shular jumlasiga kiradi. Ularda qatnashish uchun turistlar oldindan ma'lum ko'nikmaga va jismoniy tayyorgarlikka ega bo'lishlari kerak bo'ladi

Turizmning aktiv va passiv turlarga bo'linishining asosiy mazmuni, odamning turizm jarayonida harakatlanishi va mijozining turlarini aniqlash bilan belgilanadi. Katta jismoniy kuch talab qilinadigan va hamma turistlar qatlamiga ham to'g'ri keladigan turizmning aktiv turlariga - dam olish va sayyohat, vaqti chog'lik, sport kabilar kiradi.

Aktiv turizmga har - xil sarguzashtli sayohatlarni kiritish mumkin: sarguzashtli turizm (adventure tour), ekzotik joylarga, vulqonlarga, orollarga, sharsharalarga va shu kabi joylarga borishga aytiladi. Odatda bu ekzotik va ekologik jihatdan toza tabiiy rezervatsiyalar, g'arb sayyohatlari, noan'anaviy transport vositalari bilan bog'liq bo'lgan, biron-bir qolipga tushmagan turizmdir. Ba'zi holatlarda bu

xildagi turizm jiddiy jismoniy zuriqishlar (yextgeme tour) bilan bogʻliq boʻladi, turistdan mustahkam sogʻliq va dovyuraklik talab qilinadi. Masalan, Koloradaning toshqin daryolarida shishirilgan qayiqlarda sayr qilish, Shimoldagi mamalatlarda itlar tortadigan chanalarda va togʻchang-i kurortlaridagi dam olish va boshqalar shular jumlasiga kiradi. Ularda qatnashish uchun turistlar oldindan maʼlum koʻnikmaga va jismoniy tayyorgarlikka ega boʻlishlari kerak. Bu xildagi turizm sport turizmiga yaqin hisoblanadi, unda yoʻlaklar yaxshi tayyorlangan, yoʻl koʻrsatuvchi yordamida xavf minimum darajaga tushirilgan, oraliq lagerlar turistlik anjomlari bilan jihozlangan boʻlishi lozim. Aktiv turizmga: halokatlar sodir boʻlgan joylarga qilinadigan sayohat (zilzilalar, suv toshqinlari, vulqonlarning otilishi, texnogen xalokatlar, vertolyotdan Chernobil AES ni tomosha qilish va ekstremal hodisalar) kiradi. Yevropadagi baʼzi turistlar qamoqlarda oʻtirgan kishilarning kameralariga kirib, 1-3 kun davomida jinoyatchilar boshidan kechirgan kechinmalarni boshlaridan oʻtkazishni xush koʻradilar. Buning uchun turistlar kuniga 120 dollar toʻlashga ham rozi boʻladilar. Hozirgi paytda Oʻzbekistonda aksariyat turfirmalar shakllantiradigan turistlik turlarining xillari quyidagi 5.1. rasmda ifodalangan.

1.2 Pasiv (nofool) turizm.

Turizmning passiv turiga turistik sayyohlikning tinchroq va kam kuch sarf qilinadigan, jismoniy zuriqishga xos boʻlmagan turi kiradi. Bu tur bir maromda dam olishga moslashgan shaxslarga moʻljallangan, tanishish turizmi boʻlib, davolovchi harakterdagi sogʻlomlashtiruvchi xususiyatlardan iborat, yaʼni turli sanatoriy va kurortlarni shular qatoriga kiritish mumkin. Bunday turdagi turizm koʻproq yosh farzandli oilalarga, katta yoshdagi turistlarga va nafaqaxurlarga tegishlidir. ***Turizmning passiv turiga*** turistik sayohatning tinchroq va kam kuch sarf qilinadigan, jismoniy zoʻriqishga xos boʻlmagan turi kiradi. Bu tur bir maromda dam olishga moslashgan shaxslarga moʻljallangan, tanishish turizmi boʻlib, davolovchi xarakterdagi sogʻlomlashtiruvchi xususiyatlardan iborat, yaʼni turli sanatoriy va kurortlarni shular qatoriga kiritish mumkin. Bunday turdagi turizm koʻproq yosh farzandli oilalarga, katta yoshdagi turistlarga va nafaqaxoʻrlarga tegishli boʻladi.

Hozirgi paytda Oʻzbekistonga kiruvchi va chiquvchi fuqarolarning jami maqsadlari boʻyicha amalga oshirilgan sayohatlardagi bevosita turistik maqsadlar boʻyicha tashriflarning ulushi 1- jadvalda ifodalangan.

1.1 va 1.2 -jadvalardan, amalga oshirilayotgan tashriflar qiyosiy tahlili shundan dalolat beradiki, tashriflarning turistik maqsadlarda qilingan safarlar boʻyicha maʼlumotlari dunyoda 51% ni, Rossiyada 10% ni va Oʻzbekistonda 7,6% ni tashkil qilmoqda. Bunda kiruvchi oqim uchun mahalliy turizm industriyasi taklifi nuqtai nazaridan ham, ichki turizmda isteʼmol jihatidan ham jami amalga oshirilgan tashriflarning safar maqsadiga koʻra qarindoshlarga tashrif bilan xordiq olishi 78,0 %ni tashkil etgan, keyingi oʻrinlarda esa bevosita turistik maqsadlar bilan keluvchilar 7,6% ni tashkil qilmoqda. Taqqoslash uchun dunyodagi

**oʻzbekistonga 2013- yilda safar maqsadlariga koʻra kiruvchi
(xorijiy fuqorolar) va chiquvchi (Oʻzbekistonlik) fuqarolar
sonining taqsimlanishi 1.1 jadval**

Ko'rsatkichlar	Kiruvchi fuqarolar		Chiquvchi fuqarolar	
Xizmat ko'rsatilgan fuqarolar soni, jami	2028620	100%	4635361	100%
Shu jumladan safarlar maqsadlariga ko'ra:				
Tadbirkorlik (xizmat vazifasiga ko'ra)	104699	5,2	221958	4.8
O'qish	7507	0,4	34674	0.7
Ishlash	31299	1,5	1483856	32.0
Turistik	154845	7,6	359199	7.7
Qarindoshlarga tashrif bilan dam olish	1581673	78,0	2455106	53.0
Davolanish	92335	4,5	34071	0.7
DTJ (doimiy turar joyi)	28671	1,4	6126	0.2
Tijorat	27591	1,4	40371	0.9

Manba: O'zbekiston Respublikasi Davlat Bojxona qo'mitasi ma'lumotlari

Tashriflarning safar maqsadiga ko'ra taqsimlanishi (2013-yil)
1.2 jadval

Safarlar maqsadiga ko'ra	Dunyoda	Rossiyada	O'zbekistonda
Turistik	51%	10%	7,6%
Tadbirkorlik(xizmat doirasida) va tijorat	15%	17%	5,2%
Qarindoshlarga tashrif bilan dam olish	27%	71%	78,0%
Boshqa maqsadlarda	7%	2%	9,2%

Manba: O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi, russiatourism.ru va unwto.org saytlaridan olingan ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlangan. fuqarolarning tashrif maqsadlari bo'yicha tahlili, unda bevosita turistik maqsadlar bilan keluvchilar 51% ni tashkil etgan

Aktiv (fool) va Pasiv (nofool) turizm ko'rinishlar

2.1 Aktiv (fool) turizm ko'rinishlar

Ko'ngilocharlik turizmi dasturlari ma'lum ma'noda turistlar uchun qo'shimcha xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan. Turistning yaxshi ko'ngil ochishi uchun turizmning ko'plab ko'shimcha xizmatlari orqali yordam beriladi. Bu faol o'yinlar (golf, krik t, k gli), otlarda sayr qilish, attraksionlarga borish (t matik bog'lar, masalan, disn yl nd, d lfi kari, zooparklar), r storanlar, dangsinglar, disko klublar, magazinlar, kazino va boshqalar. Xorij mutaxassislarining fikricha, turizm amaliyotida 110 dan ortiq k ng qo'llaniladigan ko'ngilocharliklar bo'lib, bu ko'ngilocharlik sarf-harajatlarining maxsus statistikasi mavjud ekan.

Tanishtiruvchi, r klama safari. Marshrutni qaytadan batafsil ishlash va uning shartlari bilan tanishish uchun r klamali sayohatlarga asosan turliderlar 146 va turoperatorlar yoki turistik ag ntlklar ishchilari borishadilar. Ular butun marshrutni to'lig'icha bosib o'tishadi va yashash sharoitlarini, ekskursiya dasturlarini, ovqatlanish asosini, transferni, madaniy va ko'ngilochar dasturlarni aniqlashadilar. Ular mahalliy sharoitlar, udumlar, m ditsina va sug`urta xizmatlari, jinoiy holatlar va boshqa kritik holatlarda davlat organlari bilan birgalikda olib boriladigan ishlar haqida to'liq ma'lumotlar bilan ta'minlanadilar. Qoida bo'yicha tanishtiruvchi turizmga ma'lum ch girmalar beriladi yoki bunday turizm to'laligicha qatnashuvchi kompaniya tomonidan to'lanadi. Ba'zi mamlakatlar, masalan, Isroil qabul qilish bo'yicha turistik faoliyatni faol qo'llab - quvvatlab, tanishtirish bilan bog'liq safarlarni davlat byudj tidan dotatsiyalaydi.

O'rganuvchi turizm - turizm markazlariga biror narsani o'rganish uchun borishdan iborat. Bular dunyoga mashhur Nyu - York (har yili 32 mln turist bu erga o'rganish maqsadida borishadi), Parij, Madrid, Rim, P terburg, Qohira, Singapur, Gongkong, Rio - d - Janero va shu kabi shaharlardir. Turistlarning qiziqish ob' kti bo'lib qadimgi joylar, muz ylar, haykallar,

shaharlarning chiroyli landshaftlari xizmat qiladi. Kichik shaharlar ham qiziqish markazida bo`lib, ularga quyidagi shaharlar - Granada (Ispaniya), Sarksko S lo (Rossiya) va boshqa alohida hududlar kiradi. Faqatgina Sankt - P terburg viloyatining o`zida turizm ob' ktlariga kiradigan qadimiy obidalar va joylar 3900 tadan ortiq. Hozirda bu juda ulkan turizm imkoniyatlari to`la foydalanilmayotir (117 ming turistga mo`ljallangan m hmonxonalarning 30% idan foydalaniladi).

O`rganuvchi turizm asosini quyidagilar tashkil etadi: shahar va uning e'tiborga loyiq joylari, m 'morchilik majmualari, diniy va madaniy yodgorliklari, ajoyib tabiat ob' ktlari va ko`rinishlarini tomosha qilish. Ushbu dasturlarning sermazmunligidan esa bo`sh vaqtlarda do`konlarga borish yoki uning rastalaridagi mahsulotlarni tomosha qilish. Turistlarga, hududlar bo`ylab butun davlat bo`ylab har - xil iqlim sharoitlarini ko`rish, shuningd k,

turli transport vositalari orqali sayohatlar ayniqsa qiziqdir.

Qishloq turizmi - ta'vil yoki dam olish kunlarida yo boshqa davrlardagi sayohatdir. Juma - dam olish kuni asrlar davomida musulmonlar uchun muqaddas hisoblangan. Shanba ko`p asrlar davomida boshqa din va madaniyatlarda ham mavjud bo`lib k lgan. Xristianlarda IV asrgacha haftasiga ikkita dam olish kuni bo`lgan. V asrdan boshlab faqat bitta dam olish kuni - yakshanba qoldirilgan. Ikki kunlik dam olish kuni ishchilarga faqat XX asr oxirida qayta tiklandi. Bu turizm firmalariga har hafta ishlashga imkon beradi. Chunki, dam olish kunlarida turizm ancha sermahsul va ko`p turistlarni qamrab oladi.

Qishloq turizmi haqida gapiradagan bo`lsak, oktyabr to`ntarishidan avvalgi vaqtlarda Sankt - P terburg aristokratlari va ular qatoriga o`zlarini qo`yuvchi boylar ham Bad n - bad nda dam olishga qurbilari tmagan. Bunday kishilar o`sha vaqtlarda ko`p bo`lgan. Shunga qaramay, ular fin bo`g`ozida joylashgan va kurort rayoni hisoblangan Martishkino (P terburgning janubiy qismi)da yoki Finlyandiya poytaxtiga 30 km.lik yo`l bo`lgan Teriokoda arzon dala hovlilarini dam olish uchun ijaraga olishgan, 148

buning sababi u erda xorij pasportlarini rasmiylashtirish kerak bo'lmagan. To'ntarishdan avval bunday dala hovlilarini ijaraga oluvchi talabgorlar asosan ziyolilar orasida ko'p bo'lgan. Dam olish vaqti har qanday shaharlik uchun qishloqdami yoki hovlidami juda ham maroqlidir. Bu hayot talabi, m'yoridir. Har qachon ham dala hovlilarini yoki boshqa joylarni ko'p yillar davomida ishongan va t'kshirilgan joylarda dam olish uchun ijaraga olingan. Qishloq turizmining o'ziga xos tomonlari hundaki, masalan, Sitsiliyaning agrar viloyatlarida ishchi kuchi keragidan ham ortiqligi kambag'al turistlar yoki studentlarni ish haqi to'lamasdan, boshpana va ovqat uchun ishga yollashi mumkin. Bunday "dam oluvchi" o'sha erga borib qaytishi uchun mablag` topsa bo'lgani. Yo'l - yo'lakay bir - ikki kun plyajlarda cho'milishi, muz yilarni, yodgorliklarni va boshqalarni ko'rishi mumkin.

Hozirgi vaqtda qishloq turizmi alohida daromad k'ltiradigan tur hisoblanib, dunyo turizm bozorida alohida o'rin tutadi. Sov'et davrida ishlab chiqarish xodimlarini kolxoz va sovxozlarga kuzgi hosilni yig'ib olish uchun qishloq xo'jalik ishlariga majburiy yo'naltirilishini qaysi kat goriyaga qo'yilishi - umuman tushunarsiz. Ya'ni, turistmi yoki ishchi? Bir tomondan ularni m'hnat qilganliklari sababli turistlar safiga qo'shish mumkin emas, ikkinchi tomondan esa ular m'hnatlari evaziga haq olishmagan.

To'g'ri, qishloq turizmi d'ngiz kurortlari kabi katta hajmlar bilan raqobatlasha olmasa ham, shunga qaramay turizm ishlarida alohida o'rin tutib, uni o'rganib rivojlantirish alohida e'tiborga loyiq. Qishloqlardagi aholinig kamligi, tabiatning tozaligi, ekologik jihatdan qulayligi tufayli uning k'lajagi bor. L'kin, shunga qaramay, xorijiy turoperatorlarning fidoyiligi, turistlarni o'z qishloqlariga tortishi, turistlarni o'z xalqining va davlatining rivojlanishi uchun olib k'lishi, ish joylarini tashkil etishlari, o'z yurtining turistik r'surslarini mustahkamlab, davlatga valyuta olib kirishlari va shu daromadlaridan soliqlar to'lab xazinani to'ldirishlari tahsinga sazovor. Bu bizga o'rnak bo'larli jarayonlardir, n'gaki, r'spublikamizda qishloq turizmi yo`q darajada.

Umuman, aytish joizki, qishloqlarda turist bo`lib turish, kurort zonalarida yoki mashhur turistik markazlarga nisbatan ancha arzon. Hamma ham qimmatbaho turistik markazlarda dam ololmaydi, shu jihatdan qishloq turizmini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Huningd k, qishloq turizmi quyidagi hollarda ham amalga oshiriladi:

- qishloq joylarda alohida kat goriya odamlar uchun ularning pul mablag`lari miqdoriga qaramay, masalan, oilaning an'analariga qarab;
- vrach maslahatiga binoan qishloq iqlim sharoitlarida sog`lomashtirishni olib borishga qarab;
- tabiat bilan yaqinlik, ko`proq vaqtni toza havoda o`tkazish maqsadida;
- ekologik toza va arzon mahsulotlar bilan oziqlanishi mumkinligi uchun;
- qishloq xo`jaligi ishlari bilan band bo`lishi, ishlash uchun r al imkonlar borligi uchun;
- hayot uchun zarur bo`lgan kerakli narsalarni topishi uchun minglab kilom tr masofani bosib o`tirmaslik uchun; 150
- boshqa ijtimoiy formatsiyadagi odamlar bilan muloqatda bo`lishi, ularning madaniyati, urf - odatlari bilan tanishishi, bayramlari va o`yinlarida qatnashishi imkoniyatining mavjudligi uchun.

Xulosa qilib aytsak, qishloqda dam olish - bu tabiat qo`ynida bo`lish, yillar davomida shahar sharoitida yig`ilib qolgan charchoqlarni chiqarish, toza havo, ekologik toza bo`lgan oziq - ovqatlar, iqlim sharoitlarini o`zgartirish, aholi sonining kamligi, boshqa tartib - qoida va yashash madaniyati, qishloq xo`jalik ishlarida ishtirok etish, bog`dorchilik, chorvachilik, tabiat bergan in'omlardan bahramand bo`lish va qolaversa, dam olishning arzonligidir. Shulardan k lib chiqib aytish mumkinki, kishlok turizmi o`z xarakteriga ko`ra ekologik turizmning bir ko`rinishidir.

Shahar aholisining yozgi issiq kunlardagi va qishqi qorli kunlardagi hordiqklarini to`g`ri tashkil etish imkoniyati mavjudligini e'tibor olib, qishloq turizmini r spublikamiz hududida quyidagi tarzda tashkil etish tavsiya etiladi: katta bo`lmagan uylarni, kvartiralarni, agar bor bo`lsa m hmonxonalardagi

katta bo'lmagan xonalarni, kott j'larni, tabiat manzaralari chiroyli bo'lgan joylarni ijaraga olish yo'li bilan.

Turistlarni qishloqdagi fermerning uyida joylashtirishi maqsadga muvofiqdir, n gaki bu - turistlarni qishloq hayoti va u erdagi yangi insonlar bilan yaqindan tanishtirishga, ularning urf - odatlari va qishloq xo'jalik ishlari bilan kuchi tgan darajada ishlashga imkon beradi. Shubhasiz, bu uy egalari uchun noqulayliklar yaratadi, l kin fermerlar uchun qo'shimcha pul va yangilik olib k ladi. Bunda m hmonlar uchun maxsus bir yoki bir n cha xona ajratilib, ular kerak darajada tozalanadi va barcha zarur narsalar tkazib beriladi. Bunday turizmdan davlat ham, tashkilotchilar ham daromad ko'radi. Shu jihatdan qishloq turizmini qulay va kamxarj turizm d yish mumkin. Dala hovlilarni egalari bilan k lishib to'g'ridan - to'g'ri shartnomalarsiz ijaraga olinsa, ular uchun hisob - kitob nakd pulda bo'ladi va bu bank orqali amalga oshirilmaydi, natijada ijara haqi summasidan soliq ham to'lanmaydi. Albatta, bu qonunga zid holatdir. Kimni qishloqda xususiy uyi bo'lsa yoki qarindoshlari bo'lsa yanada qulay. Go'zal tog'li mavz larga sayr - sayohat qilish, go'zal joylarni tomosha qilish maroqli. Turistlar e'tiborini quyidagi ajoyib joylar lol qoldiradi: Grand Kanon, Tosh barmoqlar vodiysi (Avstraliya), ulkan sharsharalar (Niagara, Viktoriya). Bu erlarda turistlar uchun ularni tomosha qiladigan maydonchalar, asboblari o'rnatilgan. Safari tur - qo'riqxonalariga hayvonlar tomosha qilish uchun sayr, ovchilik, baliq ovi maqsadidagi sayohat, fotoovchilikdir. K niya yoki JAR qo'riqxonalariga sayr, tabiatda ajoyib hayvonlarni erkin holda ko'rish maqsadidagi sayrlar bularga misol. Tabiat qo'yniga yoki qo'riqxonadagi e'tiborga loyiq erlarga jip mashinalarida Jip - Safari ga k lsak, sayohat davomida turistlar o'tirgan jiplardan tashqari kuzatuvchi mashinalar kalonnasi ham bo'lib, ular oziq - ovqatlar, palatkalar, yoqilg'i va shu kabilar bilan yuklanadi. Turizm dasturiga nafaqat mahalliy joylarni qo'rish, balki tog'li hududda avtomobil boshqarish, to'siqlarni ngib o'tish, lager hayotiga o'rganish, favqulotda vaziyatlarda yashab k ta olish kabilar kiritiladi.

Ekoturizm - turizmning yangi sohasi bo`lib, ikkinchi nomi "tabiatga yumshoq t guvchi turizm", ya'ni atrof muhitga eng kam ta'sirini ta'minlovchi turizmdir. Ekoturizm dasturi odatda ekologik toza joylarga borishni nazarda tutadi va tabiat qo`riqxonalariga uyushtiriladi. Bunday turizm davomida ekologiyaga bag`ishlangan s minarlar, mahalliy aholi bilan uchrashuvlar va shu kabilar tashkil etiladi. Ekoturizmga yana botqoqlik bo`ylab sayrlar ham kiradi. Florida botqoqliklaridagi sayrlar ayniqsa mashhurdir. Bu botqoqlik ichkarisiga kirish qiyin, shu sababli u erdagi flora va fauna juda boy. Turistlar uchun botqoqlik maxsus qayiqlar yordamida qatnov dasturi asosida amalga oshiriladi, unda 2 kunlik botqoqlik bo`ylab sayr, kam uchraydigan qush va hayvonlarni rasmga olish, borish qiyin erlarni tomoshalari amalga oshiriladi.

Harbiy turizm - urushlar va tarixiy janglar bo`lgan joylarga urush ishtirokchilari va ularning avlodlari uchun uyushtiriladi. Ular o`z ichiga quyidagilarni oladi: harbiy ob' kt va pal gonlar, harbiy t xnikada sayr, tanklar, qiruvchi samolyotlar, harbiy qurollardan foydalanish, harbiy - o`quv mashqlari, kosmik k malar uchirishni tomosha qilish kabilar. Shuningd k, bu

turizmga yana kontslagerlar va qamoqxonalarga tashriflar kiradi.

Nostalgik (etnik) turizm - qadimgi yashash joylariga sayohatlar bo`lib, unda qadimda odamlar yashagan erlarga u erdagi aholi madaniyati va alohida etnik guruh hayot sharoitini o`rganish uchun uyushtiriladi. Ko`chib k tganlarni shartli ravishda ikki turga bo`lish mumkin: 1. Majburiy ko`chganlar - o`zlarining tarixiy erlarini diniy, harbiy yoki siyosiy sabablariga ko`ra tashlab k tganlar; 2. Hohishlari bo`yicha ko`chganlar - o`z yurtlarini yaxshi hayot izlab tashlab k tganlar. Majburiy ko`chganlar - sayyoramizda anchaginani tashkil qiladi. Aholi migratsiyasi iqtisodiy, siyosiy va diniy omillar ta'sirida bo`ladi. Ming yillar oldin Norv giyaliklar va Irlandiyaliklar, Islandiya va Grilandiyaga ko`chgan edilar. Tarixda Angliyadan Amerika qit'asiga diniy qarashlari tufayli ko`chganlar haqida ham ma'lumotlar bor. Jahon urushlari sanoqsiz kulfatlar va yangi qochoqlar to`lqinini vujudga k ltirdi. Bunday qochoqlar tarkibiga urushdan qochganlar va asrlar kirib, ular o`z vatanlariga qaytishdan xavfsirab boshqa erlarga qochganlardir.

K yingi turdagi ko`chganlarga Volga bo`yi n mislarini kiritish mumkin. Bu erda ular rus shohlari tomonidan yashashga taklif qilingan, 200 yildan k yin esa komunistlar ularni vatan xoini, - d b Qozog`istonga ko`chirishgan, qayta qurish va ittifoqning birligini yo`qolishi, ular hayotini yanada qiyinlashtirdi, faqatgina 300 yil o`tib ular o`zlarining vatani - Germaniyaga (minglab aholi) qaytib k lishdi. Nostalgik turizmga yakqol misol bo`lib Finlarning L ningrad (hozirgi Sankt - P terburg)dagi Kar l hududiga va Lodj ko`li atrofidagi erlarga 323 ommaviy sayohatlarini kiritish mumkin. Finlarning 500 mingga yaqini bu erlarni 1939 - 1945 yillardagi urush harakatlari natijasida tashlab k tishgan.

Sobiq ittifoq r spublikasida 1989 - 1990 yillardagi qayta kurish tufayli finlarning bu erga turist sifatida k lishiga imkon berildi. Qarindoshlarini ko`rish, qabrlar ziyorati va shu kabilar turizmدا ommaviy tus olmokda. Ishtirokchilarning ko`pchiligi oldin shu erda yashagan k ksalardir. Sayrning

asosiy dasturi va maqsadi yakka holda engil mashinalarda, mahalliy aholini turli qishloqlardagi hayotini, shu erdagi qarindoshlarini ziyorat qilishdan iborat. Bu turizm maxsus guruh va yoshdagilardan iborat bo`lib, ko`chib k tganlarning avlodlari esa tub aholi bilan aralashib, o`z eski vatanini ancha unitishgan, shuning uchun ularda bu xildagi turizmga xohish kam.

Qarindosh yoki do`stlarni ziyorat qilishga mo`ljallangan turizm. 1 - 2 kunlik bo`lgan bunday sayohatlar asosan shanba va yakshanba kunlari tashkil etiladi.

Diniy - ziyorat turizmi. Bular diniy maqsaddagi sayrlardan iborat bo`lib, uning ildizlari tarixga borib taqaladi. Bu kabi sayohatchilarning birinchilari o`rta asr ibodatchilaridir. Shu kabi sayrlar o`z diniga ishonch va o`zga dinlarga qiziqish asosida vujudga k ladi. Dunyodagi ko`plab musulmonlar Makkai Mukarramaga va xristianlar esa Muqaddas er d b hisoblashadigan - Vatikanga, ibodatxonalar va boshqalarni ziyorat qilish uchun sayohat qilishadi. Ziyorat kasallikdan qochiy, baxtsizlik, gunoxlarini yuvish uchun ham amalga oshiriladi. Marko Polo (XIII asr) hozirgi Shrilanka hududida shu kabi ziyoratlarni ko`rganini aytadi. XIU - XU asrlarda Angliya ziyoratchilari asosan Rim va Quddusga borganlar. U vaqtlarda sayohatlar ancha qiyin k chgan: 1388 - yildan boshlab qirol Richard II buyrug`i bilan inglizlar ziyorat uchun maxsus ruhsatnoma olishlari kerak bo`lgan. 11 yildan so`ng Richard II ingliz ziyoratchilari sayohat qilishi mumkin bo`lgan joylardagi portlarni qisqartirdi, ba'zi joylargagina ruhsat berildi. Boshqa erdan k lish uchun esa qirolning maxsus farmoni kerak edi. Ba'zi ziyoratchilar diniy zaruriyat bilan sayohat qilishsa, boshqa ko`pchilik bunga sayohat ishtiyoqi bilan yoki hayotiy turtkilar, o`z hamroxlari bilan quvnoq muloqot qilish uchun k lishgan. Hozirda ham bir qancha qadamjolar bor. Ko`pchilik xristianlar Quddusga Iso Masih qabri ziyoratiga boradilar. Islomga e'tiqod qiluvchilar esa Makkai Mukarrammaga xaj va umra ziyoratiga boradilar. O`zb kistonda ham ziyorat qilsa arzigulik joylar juda ko`p. Masalan, ba'zilar Toshk nt shahrida saqlanayotgan "Usmon Qur'oni"ni

ko`rish uchun tashrif buyurishsa (bu kitob O`zb kiston musulmonlari diniy idorasi kutubxonasidagi maxsus vakumli s yfda saqlanishi tufayli va uning n chog`li tarixiy ahamiyati katta ekanligini inobatga olib hammaga ham ko`rsatish imkoniyati yo`q. Asosan, musulmon mamlakatlaridan k lgan davlat arboblari va mutaxassislar uchungina namoyish etiladi), boshqalar imom Buxoriy, imom Termiziy, payg`ambarimiz Muhammad alayhissalomning amakivachchalari Qusam ibn Abbosning qabrini ziyorat qilish uchun yurtimizga k lishadi. O`z fuqarolarimiz ham bunday joylarga ziyoratlarini uyushtiradilar. Shuningd k, Bahovuddin Naqshband, Abu Mansur Moturudiy, Zangi ota, Anbar otin, Go`ri Amir kabi yuzlab ziyoratgohlar ham borki, bular r spublikamizda diniy turizmni yanada rivojlantirish uchun asosiy r surslar vazifasini o`taydilar. Shu o`rinda bir fikrni aytib o`tishni joiz, d b bilardim. Yaxshiki mamlakatimizdan dunyoni lol qoldirgan sarkardalar, olimu allomalar, fozilu fuzalolar tishib chiqishgan. Bularning o`zlaridan qoldirib k tgan madaniy meroslari tufayli davlatimiz dunyo tarixida o`chmas iz qoldirdi. Ilk uyg`onish va sohibqiron Amir T mur va t muriylar davrlarida shunday ilmiy, madaniy va bunyodkorlik ishlari qilindiki, insoniyat yana n cha yillar bular bilan faxrlanadi. Shular tufayli mana oradan n ch yuz, xatto ming yillar o`tsa hamki, agar ta'bir joiz bo`lsa, davlatimiz obro`si ortib, iqtisodiyotimiz rivojiga ulkan hissa bo`lib qo`shilmoqda (hatto, bulardan xorijiy kompaniyalar ham manfaatdorlikda). N gaki, r spublikamizda mavjud arx ologik va m 'moriy yodgorliklarning xalqaro turizmda o`z o`rni va mavq i ulkan.

Mamlakatimizda xaj va umra ziyorati masalalari bilan

Musulmonlarning diniy idorasi hamda Vazirlar Mahkamasi huzuridagi diniy ishlar qo`mitasi shug`ullanadi. Har yili 4 mingdan ortiq vatandoshlarimiz xaj ziyoratiga borib k lmoqdalar. Turistik tashkilotlar ham r spublikamizda mavjud ziyoratgoh joylarga turlarni tashkil etmoqdalar.

Turistlarni diniy marosimlarni tomosha qilish qiziqtiradi. Rossiyaning at istik kayfiyatidagi aholisi ham bunday marosimlarni qiziqish bilan

tomosha qilishadi. Dini va irqidan qat'iy nazar barcha millat vakillari sayohat qilishadi. Turizm inson faoliyatining muhim bo'lagi sifatida dinlar va sig'inishlar bilan ham bog'liq. Ba'zi dinlarda turistlarni himoya qiluvchi xudolari va avliyolari bor. Bizning islom dinimizda Ollah yagona, uning hech bir sherigi yo'q. Masalan, qadimgi grklarda Apollon - qadimiy xudolardan biri, Zvs va Lning o'g'li. Artmidning akasi, Orfy, Lina, Askpiyaning dadasi - Quyosh, yorug'lik xudosi bo'lib, podachilar, yo'llar, dngiz yo'llari va sayohatchilar himoyachisi bo'lgan. Sayohatga aloqasi bor xudolardan yana biri Pan xudosi (Rimliklarda Favn), u ovchilar va baliq ovchilarini himoya qilgan. Gera va Afina xudolari argonavtlar (argonavtlar - yunon afsonalarida shrlil qo'yning "oltin tolasini" izlab "Argo" kmasida Kalhidaga safar qilgan qahramonlar. Jasur dngizchilar) ni himoya qilgan. Xristian dinida (xristian konfssiyasiga insoniyatning 26 % t gishli) Avliyo Nikolay Mirlikiyskiy sayohatchilar, dngizda suzuvchilar, bizning davrda esa turistlarning ham (hamda bolalar va maktab o'quvchilarining) homiysi hisoblanadi. Nikolay Mirlikiyskiy (arxi piskop, Kichik Osiyo, IV asr, 352 - yil 6 -d kabrda vafot etgan, avliyoning qabri Italiyada saqlangan) xristian dinining barcha konfssiyalarida, asosan, pravoslavlarda ko'p tilga olinadi. Avliyoning hayot faoliyatini, u haqdagi afsonalarni tadqiq qiluvchi tarixchilar unda boshqa bir Avliyo Nikolay (Likiyada 2 asr k yin yashagan Pinar piskopining) xarakterlari va amallari borligini ko'rishadi.

Nikolay Mirlikiyskiy Likiyadagi Patarx shahrida tug'ilgan. Ota - onasi Fofan va Nonna. Nikolay ismi qadimgi grk tilida "xalq g'olibi" ma'nosini anglatadi. O'smirligida Nikolay xristian dinini o'rganishda muvaffaqiyatlarni qo'lga kiritgan va Patarx shahrining ruhoniysi bo'lgan. Unga boy merosning qolishi muhtojlikdan asragan. Afsonalarga ko'ra u uch marta yashirin ravishda muhtoj odamlarga sovg'a bergan, muhtoj kishi esa bu pulga qizlarni turmushga olgan. (Bu afsona k yinchalik mashhur qahramon Santa Klaus obraziga asosi bo'lib qolgan. Santa Klaus hammaga sovg'a beradi, asosan Rojdstvo kuni bolalarga). Nikolay bir ncha marta sayohatlarga chiqqan,

shular jumlasiga Muqaddas erga ziyoratga borganligini aytib o`tish lozim. D ngizda suzish davrida u g`aroyib sarguzashtlarga duch k lgan: k malar va sayohatchilarni qutqarish mo`jizasini ko`rsatgan. Ziyoratdan k yin u bir qancha vaqt mobaynida yolg`iz monastirda yashagan, so`ngra yurak va ruh amri bilan diniy kasblar bilan shug`ullangan.

U muloyim, m hri yumshoq, oqko`ngil, bo`lib, takabburlik va ta'magirlik hissiyotlari unga b gona ekan. Uning eshiklari barcha uchun ochiq bo`lgan va k lgan har bir insonni u s vgi va quvonch bilan kutib olgan. Avliyo Nikolay pravoslavlarni shafqatsiz ta'qib qilishni boshidan o`tkazgan. Pasxa kuni ibodatxonada 20 ming xristian yoqib o`ldirilgan. U ochiqchasiga o`z e'tiqodidagi kishilarni qo`llab - quvvatladi va ozodlikdan mahrum etildi.

Uzoq vaqt qamoqxonada bo`lsa ham o`z e'tiqodidan voz k chmadi.

Xristianlarni bunday ta'qib qilish hokimiyat t pasiga imperator Konstantin k lguncha davom etdi. 323 - yil Nikolay qamoqxonadan chiqdi va yana cherkov xizmatkori bo`lib ishlay boshladi, ibodatxonalarni qurdi va qayta tikladi.

Avliyo Nikolay Birinchi Jahon Sobori (325 - yil, Nik l)da ishtirok etdi va u erda e'tiqod timsollari qabul qilingan. U pravoslaviyani faol himoya qilgan va Ariya va uning tarafdorlarini rad qilgan, mamlakatdagi ko`pgina butparastlik - ko`p xudolikka oid sajdagox - kapit llarni buzishda, jumladan Miradagi Afrodita ibodatxonasini buzishda ishtirok etgan.

Avliyo Nikolay ko`pgina yaxshi amallarni bajargan, u yordamga muhtoj bo`lganlarga, askarlarga, tinchlik tarafdorlariga, kuchsizlarga, sayohatchilarga yordam bergan. Uni xalq s vgan, u uzoq yil yashagan va 6 - d kabrda Mira shahrida soborga dafn qilingan. L kin, uzoq asrlar davomida shaharni ko`p marta bosqinchilar bosib olgan va ibodatxona buzib tashlangan. 1087 - yil, tti asrdan k yin, avliyo Nikolayning xoki Miradan Italiyadagi Bari shahriga yashirincha olib k lingan va hozirgi kungacha shu erda saqlanadi. Ming yillar davomida ko`pgina sayohatchilar va d ngizda suzuvchilar va hatto uzoq Skandinaviya va Rossiyaliklar ham Bari shahriga

k lish va Avliyo Nikolay hokiga sig`inishni sharaf d b bilishgan (bu bizning islom dinimizda shirk hisoblanadi).

Xristianlikda 22 - may kuni (yangi hisob bo`yicha 9 - may) ilohiyotchi va mo`jiza yaratuvchi Avliyo Nikolay (bu g`oya ham shirkdir, chunki mo`jizani faqat Olloh yaratadi) kuni bayram qilinib, Bari shahri pravoslav ziyorat markazlaridan biriga aylangan. Asrlar davomida bu erga k luvchi ziyoratchilarning mavjud. Hozirgi kunda Italiya bo`yicha mashhur turistik marshrutlar ro`yxatida Bari shahriga olib boruvchi diniy tur faol taklif qilinmoqda. Sha -harda xalqaro aeroport qurilgan, turistik infratuzilma yaratilgan.

Pravoslaviyada Avliyo Nikolay ko`pgina kartina va ikonalarda aks ettirilgan. Uning qiyofasi ishlangan ikonalar alohida hurmatga ega va u e'tiqod qiluvchilarga yordam beradi va mo`jizalar ko`rsatishda ishtirok etadi, - d b hisoblanadi (bu ham shirk). Shuningd k, u - Avliyo Nikolayni mo`jiza ko`rsatuvchi, eng yorqin quyoshning botmas yulduzi, Xudoning qo`riqchisi (shirk), Xudoning elchisi, cherkovning tasdig`i, barcha qayg`uli kishilarning yupatuvchisi, - d b atashgan. Avliyo Nikolay bo`yicha xizmat 6 - d kabrda va 9 - mayda amalga oshiriladi

Avliyo Nikolayning Rossiyadagi o`rni. Rossiyada Avliyo Nikolay alohida o`ringa ega. U xalqda, armiyada, flotda xristian avliyolari tomonidan eng hurmatlisi hisoblanadi. Hal qiluvchi janglardan rus askarlari mo`jizaviy yordamlarga ishonib, ikonalariga, Isus Xristos, Bogomater va Avliyo Nikolayga sig`inishgan. Jangchi urushga "E'tiqod, Shoh va Vatan" uchun k tgan. Jangchi yonidagi ikona uning g`alabaga bo`lgan e'tiqodini mustahkamlab, unga kuch bag`ishlagan. Eng mard jangchilarga ikona sovg`a qilingan. Kulikovo jangida rus qo`shinlari nggan, bunda rus qurollarida Avliyo Niqolay tasviri bo`lgan. Avliyo Nikolayning tasviri oddiy odamlar uylarida, boylarning saroylarida, ibodatxona va monastirlarda, harbiy ibodatxonalarda mavjud bo`lgan. Rus floti qadimdan Nikolayni uylarining homiysi hisoblagan. Sankt - P terburgda Avliyo Nikolay nomidagi sobor bor.

Moskva Kr mlining homiysi Avliyo Nikolaydir, hatto Kr ml minoralaridan birining nomi ham Avliyo Nikolaydir. Kr mldagi Blagov sh nskiy soborida Nikolay hokining bir qismi bor, d yiladi. Rossiya poytaxtidagi ko`pgina ibodatxonalar Avliyo Nikolay nomi bilan bog`liq, shuningd k, avliyoning tasviri tushirilgan ikonalariga ega, har yili 21 - va 25 - maylarda Rossiyada avliyoning ikonasi bilan cherkovlarga xoch sayri o`tkaziladi.

Turizm bozorida Rojd stvo va boshqa bayramlarni nishonlash uchun Finlyandiya va boshqa Skandinaviya, G`arbiy vropa davlatlariga sayr qilishadigan xizmatlar mavjud. Turistlar ichida ayniqsa Finlyandiyaning qutb ch garasida joylashgan Rovaniymi d gan joyga, Santa Klaus vataniga sayohat mashhur bo`lib bormoqda. Bu erda bolalar va kattalar uchun tantanalar o`tkaziladi. Laplandiyada zamonaviy aeroport bo`lib, u erga hatto samolyotlar ham qatnaydi. M hmonlar uchun Santa Klaus va gnomlar ishtirokida tomoshalar uyushtiriladi, Santa Klaus qishlog`ida supermark t, g`orlarda bolalar tomoshagoxlari qurilgan. Rossiyada bunday joy qurilmagan, shu sababli rossiyaliklar Santa Klausga borishadi.

Biz ushbu ma'lumotlarni turizm soxasida k lajakda o`zb k mutaxassisleri ham shug`ullanishlarini va boshka din vakillari bilan muloqotda bo`lishlarini e'tiborga olib aytmoqdamiz. Mutlaqo mazkur ma'lumotlarni targ`ib qilmaymiz va unga amal qilmaymiz, ham. Faqat informatsiya uchungina xolos.

Marosim turizmi - odatda qarindoshlarning qabrlari yoki janglarda vafot etganlar dafn etilgan joylarga uyushtiriladi. Qarindoshlar yoki yaqinlar qabrlari va maqbaralarini ziyorat qilish marosim turizmining asosini tashkil etadi. Ko`pgina turistlar tarixiy yurtlarga aynan qarindoshlarini qabrlarini ziyorat qilishga boradilar. Shunday turizmni oldin Kar l hududida yashagan, Finlyandiya va Shv tsiyaga ko`chgan finlar uyushtirishgan. Ular guruh bo`lib o`z ajdodlari qabrlarini ziyorat qilishadi. Yana bir marosim turizmi - bu yaqin orada janglar bo`lib o`tib, shu janglarda halok bo`lgan askar va zobitlar

qabrini ziyorat qilish uchun uyushtiriladigan sayohatdir. Bu turdagi turizm bilan v teran tashkilotlar shug`ullanadi. Germaniyada maxsus tashkilot bo`lib, u qabrlarni va murdalar shaxsini aniqlaydi. R spublikamizda "Nuroni", "Shahidlar xotirasi", "Oltin meros" hayriya jamg`armalari shunday ezgu ishlar bilan shug`ullanadilar.

II Jahon urushi oxirida L ningrad (hozirgi Sankt - P terburg) shahri atrofida katta Ispan diversi tor - mor etildi. Bu hududda 43 ming odam o`lgan. Ispaniya tomonidan qabrlarni qidirish ishlari olib borildi. Novgrodda esa turistik firmalar shu maqsadda sayohatlar uyushtiradilar.

Falokatlar sodir bo`lgan erlarga, so`ngan vulqonlar, cho`kkan k malarga turizm.

Xazina izlash turizmi. U ikki turga bo`linadi:

1. Prof ssional eksp ditsiyalar;
2. Havaskorlar - sarguzasht nuqtai - nazaridan. Eski oltin konlaridagi m tallni qayta tiklash, Hind ok ani qirg`oqlaridagi qimmatli toshlarni izlash bu sayyohlik asosini tashkil etadi.

Ishqiy turizm - sex tour, asosiy maqsadni ko`ngilxushlikka qaratadi. Ular odatda harbiylar va vaxta ishchilariga uyushtiriladi. Uning birqancha turlari bor. Bular ba'zi xorijiy davlatlarda bo`lib, biz - musulmonlarning an'analarimizga qarshidir.

Katta sport musobaqalarida ishtirok etishni ko`zlovchi turizm. Ularga ommaviy o`yinlar, olimpiya o`yinlari, ch mpionatlar kiradi. Bu kabi tomoshalarni muvaffaqiyatini tashkilotchilar va turistik firmalar o`rtasidagi hamkorlik b lgilaydi. Qaerda tashkilotchilar turistik firmalar bilan yaxshi hamkorlik qilsalar, uncha mashhur bo`lmagan tomoshalarga ham katta oqimdagi turistlarni jalb etish mumkin. Qishki Olimpiya o`yinlariga turistlar juda qiziqishadi. Bunga sabab o`sha erda har - xil suv nirlar, turistlar uchun har - xil buyumlar sotilishi hamda o`yinlarga jalb qilish usullarining qiziqarligidir.

Yoshlar uchun avtobus xizmati

Kongress turizm - maxsus turizm bo'lib, unda s'z va seminarlar o'tkazish tashkil etiladi. U ham ishbilarmonlik turizmiga kiradi. Bu turdagi sayyohlik dunyoda mashhur bo'lib juda qulaydir. Odatda, bunda konferentsiya ishtirokchilari harajatlarini uni yuborgan tashkilot yoki firma to'laydi. Shuning uchun AQSh, Shveysariya va Finlyandiyada bu turdagi sayohat davlat turizm dasturi asosini tashkil etadi. Katta mahmonxonalarda barcha zarur narsalar bilan ta'minlangan katta va kichik kongress - xollar, majlis zallari, biznes markazlar, bank zallar, transport xizmati va shu kabi konferentsiya va s'z o'tazish uchun kerakli xizmat turlari va binolar quriladi.

Dunyoda mashhur kongress markazlari anchagina tig'iz ish tartibiga ega va har kuni 2 - 3 ta katta yig'ilishlar uyushtiriladi, shu bilan ular aholi bandligi va yuqori daromad olishni ta'minlaydi.

Kongress tashkil etishda uchrashuvdan oldin va keyin ishtirokchilarga katta miqdorda qo'shimcha xizmat turlaridan foydalanish imkoniyati yaratiladi (ko'rgazmalar, bank tlar, kontsert va h. k.). Shuni e'tiborga olish kerakki, 55 % dan yuqori kongress va s'zlar ishtirokchilar soni ko'pi bilan 200 - 500 gacha bo'ladi va faqat 15 - 20 % i 100 kishilik ishtirokchiga mo'ljallanadi. Juda katta konferentsiyalar (1000 kishidan ko'p) ancha kam o'tkaziladi va umumiy sonining 10% ini tashkil etadi. Qo'shimcha qulayliklardan yana biri shundaki, kongresslar odatda turizm mavsumi orasida bo'lib, mahmonxona va restoranolardan unumli foydalanish imkonini beradi.

Konferentsiyalar anchagina oldin, uchrashuvdan 2 - 3 yil oldin rjalashtiriladi. Ba'zi s'zlar va uchrashuvlar doimiy o'tkazilib k linadi. Kongress turizmida uning tashkilotchilaridan maxsus mahorat talab qilinadi. Chunki, juda ko'p tashkiliy muammolar yuzaga k lishi mumkin. Shuning uchun bu turdagi turizm bilan maxsus firmalar shug'ullanadi. Masalan, Buyuk Britaniyada 100 dan ortiq shu kabi firmalar bor. Ular ishtirokchilarga xizmat qiluvchi va o'zlari alohida uchrashuvlar uyushtiruvchi firmalardir

(masalan, mark ting, r klama, taklif, doklad va kuzatuvchilarni tanlash va h. k.).

Shopping turizm - harid maqsadidagi turizmdir. Unda savdo do`konlaridan, supermark t, minimark tlardan harid maqsadida tovarlar sotib olinadi.

2.2 Pasiv (nofool) turizm ko`rinishlar

firmalari mavjud, ammo ular faqat xorijiy turistlarga beradilar. Afsuski, r spublikamizda bunday ishlar xali ko`ngildagid k emas. Qaysi vositalar orqali turistlarni tashish eng qulayligini turizm safarlari pr dm ti va maqsadlarining iqtisodiyoti chadi. Umuman, turistlar uchun vaqt muhim ahamiyatga ega va turizmدا turistlarni tashish sayyohlikning yordamchi el m nti bo`lib hisoblanadi. Bu o`rinda, 1000 kmdan ortiqroq masofalarga havo yo`llarida tashish qulaydir, bundan tashqari havo yo`llaridan foydalanish katta suv xavzalarini k sib o`tishda ham qulaydir. 300 kmdan 1000 kmgacha bo`lgan masofalarda t mir yo`lidan, asosan t z yurar liniyalardan faol ravishda foydalaniladi. Qisqa masofalarda esa avtomobil transportidan foydalanish qulaydir. Ba'zi hollarda daryo va d ngiz transportlaridan foydalaniladi. Bundan tashqari maxsus marshrutlar ham borki, unda harakatlanish usuli turizm marshrutining asosini tashkil etadi. kruiz marshrutlari, avtobus va t mir yo`l turizmi, - bunga. Turizmning xilma - xilligi uning bosh maqsadiga bog`liq holda quyidagi ko`rinishlarga ajratiladi: 1. Dam olish, rohatlanish va ko`ngil ochish maqsadidagi turizm. Bunday turizm sayyohlikning k ng tarqalgan turidir; 2. Dam olish va sog`lomlashtirish maqsadidagi turizm. Coglomlashtirish va davolash maqsadlarida qilinadigan turizm

- sanatoriylar, sog`lomlashtiruvchi -davolovchi tashkilotlar, kurortlarda, shifobaxsh suvlar, shifobaxsh balchiqlar va boshqalar yordamida (shifobaxsh mineral suvli kurortlarda) olib boriladi. Turistik prosp ktlarda maxsuslashtirilgan sog`lomlashtirish maqsadlariga qarab, k mpinglarda mineral suvlarni ichish yoki mineralli va servodorodli vannalar qabul qilish imkoniyatlarini b lgilaydilar. Kavkaz mineral suvlari dunyoga mashhurdir. R spublikamizda ham mineral suvli davolanish maskanlari ko`p. Tabiiy - iqlim sharoitlaridan har doim ham davolash va sog`lomlashtirish maqsadlarida samarali foydalaniladi. davolash loylari, mineral suvlar va buloqlar, toza va quruq yoki buning aksi bo`lgan d ngiz havosi. Bunday kurortlardagi ot llarda vrachlar, davolash va sog`lomlashtirish prots duralari, massajistlar va boshqalar xizmati ko`rsatiladi. Ammo, kurort tanlash va davolash muassasalarini tanlashda vrach maslahatlari va ko`rsatmalari orqali amalga oshirilishi kerak.

Turizmning xilma - xilligi uning bosh maqsadiga bog`liq holda quyidagi ko`rinishlarga ajratiladi:

1. Dam olish yoki rohatlanish, ko`ngil ochar tur - rleasure tour, delights tour. Bu turistik dam olish va turistikning keng tarqalgan turidir;
2. Dam olish va sog`lomlashtirish maqsadidagi kurort- resort or health resort or resort-spa.

***Sog`lomlashtirish va davolash maqsadlarida qilinadigan turizm*** - health and fitnes tour or resort tour. Spa yoki health spa - sanatoriylar, kurortlar, pansionatlar sog`lomlashtiruvchi - davolovchi tashkilotlar, kurort zonalarida, shifobaxsh suvlar, shifobaxsh balchiqlar va boshqalar yordamida (shifobaxsh mineral suvli

kurortlarda) olib boriladi. Turistik prospektlarda ixtisoslashtirilgan sog'lomlashtirish maqsadlariga qarab, kempinglarda mineral suvlarni ichish yoki mineralli va oltingurgutvodorodli vannalar qabul qilish imkoniyatlarini belgilaydilar. Mashhur chet el shifobaxsh suvli kurortlaridan - Vishi, Vittel va Eks-le-Ben (Fransiya); Bad-Naukeym, Visbaden va Baden-Baden (Germaniya); Bad-Ishl, Bad-Gastayn va Baden-bey-Vin (Avstriya); Spa (Belgiya); Bat va Bakston (Buyuk Britaniya); Bursa (Turkiya); Atami (Yaponiya) Termal buloqlarining kattagina qismi Gresiya va Vengriyada taniqlidir.

O'zbekistonda ham uning boy tabiati va iqlimidan kelib chiqqan holda, Farg'ona vodiysida joylashgan «Chortoq», «Shohimardon», «Arslonbob», «Oltiariq», «Chimyon», Samarqand viloyatida joylashgan «Nagorniy», Buxorodagi «Moxi-xossa» va Toshkent viloyatida joylashgan «Chinobod» hamda «Turon» kabi mineral suv bilan davolash hamda dam olish imkoniyatiga ega bo'lgan sanatoriylar, dam olish oromgohlari mavjud.

Ko'ngil ochar turlaró (entertainment) turizm dasturlarida ma'dum ma'nodagi turistik xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan. «Turistning yaxshi ko'ngil ochishi» uchun xizmatlarning barcha qirralarini ochishda yordam beradi. Bu faol o'yinlar (golf, kriket, kegli), otlarda sayr qilmoq, attraksionlarga borish (tematik bog'lar, masalan, Disneylend, Delfi kari, zooparklar), restoranlar, dangsinglar, disko klublar, magazinlar, kazino va boshqalar shular jumlasiga kiradi. Xorij mutaxassislarining fikricha, 110 dan ortiq keng qo'llaniladigan turizm amaliyotidagi ko'ngil ochar turlar mavjud.

Familiarization trip yoki famtrip, ya'ni tanishtiruvchi, reklama safari. Marshrutni qaytadan batafsil ishlash va uning shartlari bilan tanishish uchun reklamali sayohatlarga asosan turli dilerlar va turoperatorlar yoki turistik agentliklar ishchilari borishadilar. Ular butun marshrutni to'laigicha bosib o'tishadi va yashash sharoitlarini, ekskursiya dasturlarini, ovqatlanish asosini, transferni, madaniy va ko'ngil ochar dasturlarni aniqlashadilar. Ularni mahalliy sharoitlar, udumlar, meditsina va sug'urta xizmatlari, jinoiy holatlar va boshqa

kritik holatlarda davlat organlari bilan birgalikda olib boriladigan ishlar haqida toʻliq maʼlumotlar bilan taʼminlaydilar. Qoida boʻyicha tanishtiruvchi turizmga maʼlum chegirmalar beriladi yoki bunday turizm toʻraligicha qatnashuvchi kompaniya tomonidan toʻlanadi. Baʼzi mamlakatlar, masalan, Isroil qabul qilish boʻyicha turistik faoliyatni faol qoʻllab-quvvatlab, tanishtirish bilan bogʻliq safarlarni davlat byudjetidan dotatsiyalaydi.

Oʻrganuvchi turizm - sonnoisscur tour. Turizm markazlariga biror narsa oʻrganish uchun borishdan iborat. Bular dunyoga mashhur Nyu- York (har yili 32 mln turist bu yerga oʻrganish maqsadida borishadi), Parij, Madrid, Rim, Peterburg, Qoxira, Singapur, Gongkong, Rio-de-Janero va shu kabi shaharlardir. Turistlarning qiziqish obʼekti boʻlib qadimgi joylar, muzeylar, haykallar, shaharlarning chiroyli landshaftlari xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

I. O`zbekiston Respublikasi qonunlari

1. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. - T.: O`zbekiston, 2003. -36 b.
2. O`zbekiston Respublikasining "Turizm to`g`risidagi" qonuni. // O`zbekistonning yangi qonunlari. -T.: Adolat, 2000. - b.131 - 140.

II. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari

3. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 1995 - yil 2 - iyundagi "Buyuk Ipak yo`li`ni qayta tiklashda O`zbekiston Respublikasining ishtirokini avj oldirish va Respublikada Xalqaro turizmni rivojlantirish borasidagi chora - tadbirlar to`g`risida"gi farmoni. // Xalq so`zi, 1995. 3 - iyun.
4. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining "O`zbekiston turizmni rivojlantirish to`g`risida"gi farmoni. // Xalq so`zi, 1992. 28 - iyul.

III. O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarorlari

5. O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 - yil 8 - avgustdagi "Turistik tashkilotlar faoliyatini takomillashtirish to`g`risida" gi qarori. // Xalq so`zi, 1998. 9 - avgust.

IV. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

6. Karimov I. Mamlakatimiz taraqqiyotining qonuniy asoslarini mustahkamlash faoliyatimizimizning zoni bo`lishi darkor. // Xalq so`zi, 2006. 25 - fevral.
7. Karimov I. Erishilgan yutuqlarni mustahkamlab, yangi marralar sari izchil harakat qilishimiz lozim. // Xalq so`zi, 2006. 11 - fevral.
8. Karimov I. Inson, uning huquqi va erkinliklari hamda manfaatlari - eng oliy qadriyat. // Xalq so`zi, 2005. 9 - dekabr.
9. Karimov I. Bizning bosh maqsadimiz - jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizatsiya va isloh etishdir. -T.: O`zbekiston, 2005. 692 b.

10. Karimov I. O`zb kiston xalqi h ch qachon, h ch kimga qaram bo`lmaydi. - T.: O`zb kiston, 2005. - 160 b.
11. Karimov I. Imperiya davrida bizni ikkinchi darajali odamlar d b hisoblashar edi. - T.: O`zb kiston, 2005. - 62 b.
12. Karimov I. Biz tanlagan yo`l d mokratik taraqqiyot va ma'rifiy dunyo bilan hamkorlik yo`li. - T.: O`zb kiston, 2003. - 318 b.
13. Karimov I. O`zb kiston XXI asrga intilmoqda. -T.: O`zb kiston, 2000. - 350 b.

V. Darsliklar

14. Ali va M.T., Umarjanov A. Turistik mamlakatlar iqtisodiyoti. Darslik. - T.: Moliya, 2005. - 339 b.
15. Ali va M.T., Salimova B.X.. M hmonxona m n jm nti. Darslik. - T.: Moliya, 2005. - 275 b.

VI. Internet saytlari

www.peugeotufa.ru <<http://www.peugeotufa.ru>> -

www.basheexpo.ru - ,

www.interunion.ru <<http://www.interunion.ru>> -

www.world-tourism.org -

www.interunion.ru <<http://www.interunion.ru>> -

www.wttc.org -

www.world-tourism.org -

www.tag-group.com -

(TAG)

www.e-tours.ru - , ,

www.travel-library.com -

www.uzbektourism.uz - O`zb kturizm MK